

«Словник лінгвістичних термінів» Д. Ганича та І. Олійника наводить кореневий наголос – *ча́стки*, а «Українська мова. Енциклопедія» рекомендує флексійний – *часткі́*.

Отже, іменник *частка* у відмінкових формах множини в будь-якому значенні має підстави вживатися з подвійним наголосом – *часткі́* (рекомендований) і *ча́стки* (прийнятний, можливий), а як граматичний термін – із флексійним наголошуванням – *часткі́*. І такий наголос варто було б подавати для закріплення у вжитку в найновіших українських словниках (і перевиданих), підручниках і посібниках для середньої та вищої школи.

Василь Винницький

ДЗВІНОК ЧИ ДЗВОНИК?

Обидва іменники в українській мові, як і російській, пройшли цікавий семантичний розвиток. В українських пам'ятках XVI ст. засвідчено *звонокъ*, *дзвонокъ* (у XVII ст. – *дзвонокъ*). Словник В. Даля фіксує *звоникъ* і *звонокъ*, «Словник української мови» П. Білецького-Носенка – *дзвоникъ*, *дзвонокъ* у значенні «дзвін» (колоколъ), а *дзвончикъ* (зменш.) – «колокольчикъ». «Малоруско-німецкий словарь» Є. Желеховського і С. Недільського подає: *дзвінок* (зменш. від *дзвін*); 2) *дзвоник* (зменш.), а «Словарь української мови» за ред. Б. Грінченка – *дзвін* (зменш. *дзвінок*, *дзвоник*); 1) *дзвоник* = *дзвінокъ*; 2) мн. *дзвоники* (рослина). «Етимологічний словник російської мови» за ред. М. Шанського пояснює, що рос. *звонок* (укр. *дзвінок*, біл. *званок*, пол. *dzwonek*, чес. *zwonek*) – це деминутив, утворений за допомогою суфікса *-ок* від іменника *звон* «колокол», який поступово втрачає відтінок зменшеності і набуває самостійного значення. В українській мові така картина не простежується. Наприклад, однотомний «Російсько-український словник» (1948), «Російсько-український словник» у 3 т. (та й інші словники) рос. *звонок* перекладають – укр. *дзвінок* і *дзвоник*; звуковий сигнал – *дзеленчання*, *дзеленькання*, а рос. *звоночек* – укр. зменш.-пестл. *дзвіночок*, *дзвоничок*. «Словник української мови» в 11 т. тлумачить: *дзвінок* – зменш.

до *дзвін*¹ (Образно. Прилад для подавання звукових сигналів, що нагадують звуки цього предмета. 2. Звукові сигнали, звуки, що видаються цими предметами. У порівнянні): ...*стали Коло корчми аж три тройки, Дзвоники брязчали* (Т. Шевченко); *Він, дійшовши до своєї квартири, з усієї сили потяг за ручку дзвінка, котрий несамовито задзвонив* (Панас Мирний); *Дзвінок почувся – тож люд увесь поволі повернув до зали* (П. Тичина). *Дзвóник*¹. Те саме, що *дзвінок*: *Чути кроки і срібний дзвінок ручного дзвоника* (І. Кочерга). *Дзвóник*² див. *дзвóники*. *Дзвóники*, мн. (одн. *дзвóник*). Трав'яниста або напівкущова рослина з блакитними, синіми, ліловими, фіолетовими і т. ін. квітками, що формою нагадують маленькі дзвони. Аналізовані іменники (*дзвінок*, *дзвоник*) у такому ж значенні вживаються у творах художньої літератури ХІХ – ХХ ст.: *дзвінок* (І. Франко, М. Коцюбинський, Панас Мирний, П. Тичина, М. Стельмах), *дзвоник* (Т. Шевченко, Г. Квітка-Основ'яненко, І. Кочерга, Ю. Яновський): *А сам... губернатор їде у колясці... а дзвоників-дзвоників! І у передніх дзвоники, і у задніх дзвоники, і у самого на колясці дзвоники... та усі разом як зателенькають, так аж у вухах ляцять!..* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Звуки пісні, мов дзвінок, тужливо лісом пронеслись* (І. Франко).

Отже, іменники *дзвінок* і *дзвоник*, які відомі у східно- і західнослов'янських мовах як різні фонетичні і морфологічні варіанти, в українській мові вживаються з ХVІ ст. Хоча вони й утворені за допомогою суфіксів здрібності *-ок*, *-ик* від іменника *дзвін*, але вживаються у тому ж значенні, що й цей іменник, зберігаючи при цьому здрібність, на відміну від рос. *звонок*. Наприклад, *чути електричний дзвінок* (*дзвоник*); *на столі лежить дзвінок* (*дзвоник*); *голосно прозвучав дзвінок* (*дзвоник*). У наведених прикладах аналізовані іменники вжито на позначення зменшеності, і їх можна замінити демінутивами *дзвіночок*, *дзвоничок*, а іменник *дзвін* для такої заміни не підходить. Це також підтверджує, що іменники *дзвінок*, *дзвоник* не втратили здрібності (зменшеності). В усному розмовному мовленні простежується тенденція розрізняти: *дзвінок* (предмет) і *дзвоник* (звук, звучання, дзвеніння). Тому, можливо, і варто підтримувати таку диференціацію, закріплюючи у

перевиданих або нових словниках української мови, хоча ці іменники сприймаються й як взаємозамінні (синоніми).

Василь Винницький

ВЕЛОПАРКУВАННЯ ЧИ ВЕЛОПАРКОВКА?

Інформація про цікаві та поки що незвичні для нашої культури заходи поширюються у ЗМІ щодня. Так, по радіо можна було почути про корисну справу – проведення дня під гаслом “велосипедом на навчання”. Чудово!

Але ж журналістка кілька разів ужила слово «велопарковка»... Як відомо, упродовж останніх двох десятиліть мовознавці наголошують на тому, що в офіційній сфері розмовним формам віддієслівних іменників на зразок «перевозка», «шліфовка», «парковка» мають відповідати книжні *перевезення, шліфування, паркування – паркування авто, місце для паркування машин...* (див., наприклад, таке джерело: Тараненко О. О., Брицин В. М. Російсько-український словник (сфера ділового спілкування). – К., 1996).

Отож, заохочуючи до велопересування містом, треба зауважувати про наявність *місць для велопаркування* біля шкіл, університетів, магазинів, поштових відділень тощо, а на відповідних оголошеннях писати: «Тут паркування для велосипедів», «Місце для паркування велосипедів», «Надаємо послуги з велопаркування»...

Світлана Бибик

ВЗІРЕЦЬ – ЗРАЗОК

Ці слова – синоніми. За тлумачним словником *взірець* – 1. Зразок якого-небудь виробу, матеріалу і т. ін., що дає уявлення про інші подібні вироби, матеріали і т. ін. 2. Візерунок. 3. *чого*. Те, що може бути наочним прикладом чого-небудь; щось типове. 4. Те, що варте наслідування, видатний приклад чого-небудь (СУМ, I, 346-347). Слово *взірець* уживаємо у фразеологічних сполуках *на взірець* (“за зразком”), *узяти за*